

A hatékony idegennyelv-tanulást segítő tényezők a gimnáziumi nyelvoktatásban

TÁLOS-NEZDEI Adrienn

Lorántffy Zsuzsanna Református Iskola, Kaposvár

adrienn.nezdei@gmail.com

DOI: 10.18427/iri-2019-0031

2020-tól szigorodnak a felsőoktatásba való jelentkezés feltételei: a jelentkezőkkel szemben támasztott elvárás, hogy rendelkezzenek egy B2 szintű általános, komplex nyelvvizsgálóval élő idegen nyelvből. A szabályozás bevezetése rávilágított arra az aktuális problémára, hogy az iskolai nyelvoktatás hatékonysága sok esetben nem megfelelő, a pozitív változások eléréséhez a módszerek, óraszámok, csoportlétszámok újragondolására, a nyelvoktatás átalakítására van szükség.

Az elsődleges szocializációs közeg, a család után az iskola az a terep, ahol a gyermek elsajátítja a szociális viselkedés szabályait, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy az egyén a társas környezetben interakciókat hajtson végre és megfelelő módon tudjon kommunikálni. A formális nevelés legfontosabb színhelye az iskola. Az iskola elsődleges funkcióján, a tudásátadáson kívül speciális funkciókat is ellát, a szereptanulás kiemelt közege, ezen kívül pedig – mivel számos különböző személlyel teremthet is kapcsolatot az egyén – lehetőségeket kínál az elsődleges szocializáció hiányosságainak pótlására is azoknál a diákoknál, akik csonka- vagy sérült családban nőttek fel (Schmercz, 2002). Az egyén boldogulásának, sikerességének egyik lényeges eleme az iskolázottság. Élettartama, életminősége, egészsége is jelentősen függ az iskolai végzettségétől, hiszen érettségi nélkül radikálisan nő a munkanélküliség kockázata, a magasabb iskolai végzettség viszont jobb munkaerőpiaci pozíciót eredményez, ezáltal csökken a munkanélküliség esélye, ami társadalmi szinten és az egyén szintjén is nyereséget jelent.

Az iskola tehát nem foglalkozhat kizárólag a személyiség kognitív komponenseinek a fejlesztésével (Bábosik et al., 2011), hanem feladatának kell tekintenie a szociális életképesség megalapozását szolgáló személyiségfejlesztő funkciókat is. Az iskola, mint intézmény társadalmi feladata az, hogy felkészítse az egyént a szűkebb és tágabb közössége szempontjából fontos szociális funkciók elvégzésére és kialakítsa azokat a tevékenység- és magatartásformákat, amelyek a társadalom számára is előnyösek, hiszen ezáltal az egyén képesség válik arra, hogy saját maga teremtsen meg létfenntartásának feltételeit, valamint támogatják abban, hogy individuális szinten is sikereket érhessen el (Bábosik et al., 2011).

A pedagógia szakirodalomban már szinte közhelynek számít az a kijelentés, hogy a megváltozott világ kihívásaira az iskolának is reagálnia kell, és más szaktárgyi, illetve pedagógiai módszereket kell alkalmaznia, mint azt néhány évtizeddel ezelőtt elvárták a nevelési-oktatási folyamat résztvevői, valamint tették a pedagógusok. Az utóbbi évek neveléssel és oktatással foglalkozó szakirodalmának áttekintésekor világosan látszik az a törekvés, hogy a pedagógusképzés és a gyakorlati oktatás igazodjon a módosult társadalmi környezethez (Roedgers & Geffert, 2007). A pedagógusképzés igyekszik olyan korszerű, az aktuális igényeknek megfelelő oktatási stratégiák kidolgozására és átadására, amelyek segítségével a pedagógusok hatékonyan képesek a megváltozott környezetben eredményes munkát végezni. Erre szolgálnak a kooperatív tanulásszervezési módszerek, a tanulók aktív részvételét szorgalmazó, a tanárt leginkább facilitátori szerepben feltüntető stratégiák bemutatását és elsajátítását célzó szaktudományi órák a pedagógusképzésben, illetve a pedagógusminősítési és értékelési rendszer bevezetése az aktív pedagógiai tevékenységet folytatók esetében. A változásokra reagálva egyre nagyobb hangsúlyt kap a tanárképzésben részt vevő hallgatók, illetve a gyakorló tanárok IKT ismereteinek fejlesztése, elmélyítése is, amelyet számos továbbképzés segít és támogat.

A diák pszichológiai állapotát meghatározza személyiségének a motivációs szintje. A pedagógusnak törekednie kell tehát arra, hogy megszerettesse a diákkal a tanulási tevékenységet. Ehhez elengedhetetlenül fontos az oktatási folyamat tudatos megszervezése. A tanulással kapcsolatos pozitív viszonyulás kialakításában két tényezőt kiemelt jelentőséggel rendelkezik. Ezek egyike a gyakori sikervisszajelzés, amelynek lényeges eleme, hogy megalapozottnak kell lennie, valamint a segítségadás a tanulmányi feladatok végrehajtásához. A tevékenységforma megerősítése, elfogadtatása az egyén részéről akkor válik lehetségessé, ha sikerül minimalizálni annak kényszer-jellegét. Ez pedig a motiválással érhető el, amikor a tanár mozgósítja a diák eredményesség iránti szükségletét, a tanulási folyamat kellemesebbé válik, szívesebben végzi a tevékenységeket. A kényszer-jelleg csökkentése elérhető a téma-, módszer- és munkaszervezési alternatívák változtatásával, a frontális óravezetés háttérbe szorításával pedig megtörhető a monotónia, ezáltal pedig az unalom (Bábosik et al., 2011).

A tanulók motivációs szintjét a tanár motiváló tevékenysége jelentős mértékben meghatározza. A motiváció forrása szerint lehet affektív, amelyben a szociális kapcsolatok fenntartása a lényeges, ilyenkor a tanár a valahová tartozás kialakítására törekszik. A nevelő a jó légkör megteremtésével az érzelmi biztonság érzésének kialakítását célozza meg, a diákok kötődés iránti igényét elégíti ki. A kognitív motiváció forrása az ismeretszerzés által keltett öröm, emiatt az értelemre ható jutalom motiválja a diákokat. Lényeges eleme a tevékenység érdekessége, megjelenik a versengés, a sikerorientáció, a kíváncsiság felkeltésével ösztönzi a tanulókat cselekvésre. A nyitva hagyott kérdések által keltett feszültség megismerésre sarkallja a diákokat, felkelti érdeklődésüket. A normatív motiváció forrása a szabályoknak való

megfelelés igénye. Fontos eleme a felelősség, valamint a pedagógus személyes példamutatása. A cselekvés végrehajtására nem a vélt eredmény, hanem a vállalás készlet, függetlenül attól, hogy milyen jutalommal vagy büntetéssel jár a tevékenység, indíttatásában elsősorban morális (Schmercz, 2002). Az egyén ismeretszerzésre irányuló motiváltságának jelentőségét az Európai Unió stratégiai motívumai is kiemelten hangsúlyozzák (Bábosik et al., 2011).

A tanórai tevékenység élmény-jellegének, az érzelmek mozgósításának fontossága egyre inkább előtérbe kerül. Ez azt jelenti, hogy a társadalmi együttélés szabályainak, valamint a tananyag tartalmának közvetítése során kiemelten fontossá válik, hogy a feldolgozás módja örömteli, belső erőket mozgósító úton menjen végbe, nem utolsó sorban pedig az egyéni igényeknek megfelelően, differenciáltan történjen. Ebben segíti a pedagógust a korszerű pedagógiai ismeretek és a kooperatív technikák alkalmazása. A differenciált tanulásszervezési eljárások alkalmazása a tanulási motivációt is pozitív irányba befolyásolja. Az átélt élmény serkenti a tanulási motivációt a diákban, ami sikeres iskolai teljesítményt eredményez, ösztönzi az élethosszig tartó tanulás iránti igény kialakulását a diákban. Emellett a frontális óravezetéstől eltérő technikák alkalmazása a társas kapcsolatok kialakulására is pozitív hatással van, így a diákok szociális kompetenciái is fejlődnek, valamint segítenek a testi-lelki egészség megőrzésében, és hozzásegítenek a munka világában kamatoztatható társadalmi tőke megszerzésében. Az elsajátítás során a pozitív érzelmek átélése mellett a negatív érzelmek, frusztráció feldolgozása is fontos tapasztalat a diákok számára.

A hatékony mintaközvetítés a tanár és a diák között csak akkor valósulhat meg, ha kialakul az a pozitív kapcsolat, amelyen keresztül a tanár a direkt és indirekt fejlesztő hatásokat el tudja fogadtatni a diákkal, nem ütköznek a tanuló ellenállásába (Bábosik et al., 2011). A tanuló tanulmányi teljesítménye tehát a tanár és a diák között kialakult kommunikációtól is függ: az elfogadó légkör, a biztató hangnem, a tévedés lehetősége, a segítő szándék kedvező tanulási környezetet alakít ki.

A kooperatív, vagyis az együttműködésen alapuló tanuláshoz széles szakirodalma van, Magyarországon elsősorban Bárdossy, Dudás, Pethőné és Priskinné (2002), Varga és Arató (2002) munkái és tanulmányai jelentenek olyan szakmai segítséget, amelyeket a gyakorló pedagógusok is sikerrel alkalmazhatnak a mindennapi oktatási tevékenységük során.

Az együttműködésen alapuló tanulás atmoszférájának megteremtésében lényeges tényező a tanterem elrendezése. A nyelvi szaktanteremben történő tanítás lehetőséget nyújt arra, hogy a diák az adott ország kultúráját könnyebben elfogadja, arra nyitottabb attitűddel rendelkezzen. A tanterem falán elhelyezett, kulturális sajátosságokat megjelenítő elemek az indirekt tanulást segítik elő, míg a diákok által projektmunka keretében készített, a faliújságokon elhelyezett plakátok, gyűjtőmunkák a tantárgyhoz, így az adott nyelvhez való pozitív viszonyulást, az élmény által felkeltett motivációt jelenthetnek. A tanterem felszereltsége, a projektor, interaktív tábla megléte, szótárak, szakirodalmak, a célnyelven elérhető szépirodalmak mind azt a törekvést

támogatják, hogy az ingerek sokfélesége és változatossága segítségével könnyebben felkelthető és fenntartható legyen a diák érdeklődése. A tanári és tanulói asztalok elrendezése serkentheti és gátolhatja is a motivációt, illetve a diákok részéről az interakcióra való hajlandóságot. A szociopetális tér, például a csoportmunka vagy projektmunka során gyakran alkalmazott szembefordított asztalos elrendezés segíti, míg a szociofugális, vagyis a hagyományos frontális osztályképnek megfelelő térkialakítás gátolja az interakció kialakulását.

A változatos tanulásszervezési módszerek segítik a monotónia, ezáltal pedig az érdeklődés elvesztésének megakadályozását. Az önálló, páros, illetve csoportban végzett feladatok egy tanórán belül is jól variálhatóak. A csoportalakítás azonban körültekintő tervezést igényel attól függően, hogy az óra céljának homogén vagy heterogén csoportok kialakítása felel meg inkább. A kooperativitás akkor eredményes, ha érvényesülnek az egyenlő arányú részvétel, az egyidejű párhuzamos interakciók, az egyéni felelősségvállalás és az építő egymásra utaltság alapelvei (Varga & Arató, 2006). A kooperativitás az óra bármely részében megjelenhet. Szerepe lehet az érdeklődés felkeltésében, a motiválásban, a már tanult ismeretek felelevenítésében, az új ismeretek előkészítésében, megértésében, feldolgozásában, gyakorlásában, alkalmazásában, összefoglaláskor és értékelésnél egyaránt.

A hatékony idegennyelv-elsajátítás iránti attitűd kialakítását a diák részéről az oktatási folyamat tudatos szervezésével érheti el a pedagógus. Egyrészt a tanár részéről megnyilvánuló folyamatos sikervisszajelzés és segítségadás elősegíti a tanulással kapcsolatos pozitív attitűd kialakítását, másrészt a frontális munkaszervezés monotóniájának megtörése, a kooperatív tanulásszervezési módszerek, projektmunka alkalmazása jelentős mértékben csökkentheti a tanulás kényszerjellegét (Bábosik et al., 2011), így támogatva a diákot abban, hogy az idegennyelv-elsajátításhoz nélkülözhetetlen interakciók iránt nyitott és kezdeményező legyen.

Irodalomjegyzék

- Arató Ferenc, & Varga Aranka (2006). *Együtt-tanulók kézikönyve*. Pécs: PTE BTK NTI
- Bábosik István, Borosán Lívia, Hunyady györgyné, M. Nádasdi Mária, & Schaffhauser Franz (2011). *Pedagógia az iskolában – A szociális életképesség megalapozása*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethőné Nagy Csilla, & Priskinné Rizner Erika (2002). *A kritikai gondolkodás fejlesztése - az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei. Tanulási segédlet pedagógusok és pedagógusjelöltek számára a saját élményű tanuláshoz*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Kagan, Spencer (2001). *Kooperatív tanulás*. Budapest: Ökonet.
- Roeders, Paul, & Geffert Éva (2007). *A hatékony tanulás titka*. Budapest: Trefort.
- Schmercz István (2002). *Az iskolai szocializáció. Pedagógiai Szociálpszichológia*. Hajdúhadház: Élmény '94 Bt.